

Miljödepartementet
Naturmiljöenheten, Vattenmiljö

m.remissvar@regeringskansliet.se
m.naturmiljoenheten@regeringskansliet.se

Er ref. M2020/00554/Nm

2020-08-31

Remissyttrande Stärk lokalt åtgärdsarbetet – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10)

Sveriges Jordägareförbund (härefter förbundet) har med intresse tagit del av remissen och önskar framföra följande.

Allmänt

Förbundet delar utredningens konklusion om att det behöver genomföras fler fysiska åtgärder för att minska övergödningen och att det behövs nya styrmedel och förändringar i befintliga styrmedel för att stärka det lokala åtgärdsarbetet. Detta brådskar eftersom Vattenramdirektivet ska vara genomfört inom 7 år.

En förutsättning för fler fysiska åtgärder är ett starkt engagemang bland markägare och brukare av mark. Det behöver skapas incitament som stärker engagemanget, förenklingar av regelverk och finansiering av åtgärder samt säkerställa juridiskt och organisatoriskt att markägare kan engagera sig. Tyvärr presenterar utredningen få sådana och har istället valt att lägga större ansvar på kommunerna men utan någon nämnvärd ökning av resurser. Intresse och insikt om problemen med övergödning skiljer sig mycket åt mellan kommuner vilket kan göra intresset och avsikten att vidta faktiska åsikter kan komma att skilja sig åt påtagligt mellan kommuner. Det riskerar därför leda till ökade pålagor, kontroller och byråkrati som kommer ytterligare försvåra och fördyra brukande av mark men inte nödvändigtvis leda till minskad övergödning. Snarare behöver markägarnas rätt till ett ansvarsfullt brukande och utvecklande av dess möjligheter stärkas.

Generellt hänvisas till "miljökvalitetsnormerna" som ska definieras av Vattenmyndigheterna med jämna mellanrum. Av stor vikt för förankringen av

åtgärdsprogram och åtgärder behöver översikten av dessa kontrolleras och vid behov revideras så att det är de lokala förutsättningarna som får genomslag. I dag är detta arbete inte i fas.

Målkonflikter och prioriteringar inom arbetet med övergödning

Utredningen pekar förtjänstfullt ut de problem som kan uppstå vid avvägningar mellan olika målkonflikter. Till exempel kan en ökad livsmedelsproduktion, som eftersträvas med livsmedelsstrategin, leda till förändrad eller ökad övergödning vilket i sin tur sätter krav på jordbrukaren och som kan försvåra livsmedelsproduktionen. Mitt i denna intressekonflikt hamnar markägare, jordbrukare, skogsbrukare som ska uppfylla sinsemellan motstående krav och förväntningar. Detta skapar frustration men även svårigheter att bedriva en långsiktigt hållbar affärsverksamhet. En långsiktig nationell plan mot övergödning i överensstämmelse med övriga planer, strategier etc gällande markanvändning skulle underlätta för markägaren.

Skogsbruket och övergödning

I diagrammet på sidan 43 i remissen påstås det att hyggen står för 27,9 % av kväveutsläppen. Det är en felaktig uppgift utan det är den totala andelen kväve som kommer från skogsmark. 69% av Sveriges yta täcks av skog vilket medför att den största andelen av kvävenedfallet sker över skogsmark. I texten på sidan 42 står det att:

Belastning från skogsmark räknas endast som bakgrundsbelastning och den antropogena belastningen från hyggen bidrar med knappt en procent till den totala belastningen.

I betänkandet refereras felaktigt till att övergödning förorsakas av skogsbruket och hävdar att "Några tydliga incitament för skogsägare att beakta denna samhälls- kostnad finns inte, utan några särskilda politiska styrmedel, vilket medför att det är sannolikt att utsläppen blir större än samhällsekonomiskt önskvärt om man inte inför några särskilda politiska styrmedel." Vid en granskning av skogsbruk och övergödning måste man titta på helheten i odlingssystemet, särskilt när det gäller kvävecykeln. Man kan inte bryta ut enskilda åtgärder ur skogsbruket. Det finns ingen som idag på vetenskapliga grunder kan belägga att om man slutar och avverka eller bedrev ett hyggesfritt skogsbruk skulle detta minska läckaget från skogen. Med åren har man de facto uppmätt minskat kväveläckage i de stora floderna vilket anses bero på den brukade skogens allt bättre tillväxt. Citatet ovan är därför felaktigt.

I Skogsstyrelsen rapport 10/2007 *Utgör kvävegödning av skog en risk för Östersjön?* konstateras följande:

Sett ur Bottenhavets, Bottenhavets och Egentliga Östersjöns perspektiv är alltså det svenska skogsbrukets andel av den mänskligt betingade kvävebelastningen mycket marginell, och effekten av olika åtgärder mot kväveläckage är mer eller mindre försumbar. Lokalt kan dock vattenkvaliteten i skogsbäckar och skogssjöar påverkas positivt av sådana åtgärder.
<http://shop.skogsstyrelsen.se/shop/9098/art41/4646141-5532f1-1787.pdf>

Kommentarer till utvalda förslag från utredningen.

- *Kommunerna ska ta fram lokala åtgärdsplaner för övergödningsrelaterade insatser inom de avrinningsområden som respektive kommun tillhör.*

Utarbetande av lokala åtgärdsplaner förutsätter uppbyggnad av kompetens och resurser. Om inte finansiering skjuts till riskerar detta att inte bli av. Att söka medel från LOVA stöd är i längden inte hållbart och riskerar att medel går till administrativa åtgärder istället för konkreta insatser. Detta kan även innebära en ökad kontroll av fastighetsägare.

- *Senast 2030 ska alla enskilda avlopp i kust och sjönära områden vara utrustade med godkänd reningsteknik.*

Med hänsyn till det omfattande geografiska området som ska kontrolleras så framstår år 2030 inte som realistiskt. 2040 kan vara ett rimligare årtal, eller att åtgärder "planeras" före 2035 och att det sedan finns en femårig genomförandetid. Enkla och positiva incitament med bortre tidsgräns torde vara det enklaste sättet att gå från tanke till handling. Att öka kommunernas avgifter i syfte att därmed öka deras insatser låter som en mycket bakvänd styrning. Dessutom kan väl innehavare av flera enskilda avlopp även de få ta del av förslaget gentemot större reningsverk med kompensatoriska åtgärder.

- *Minska andelen mineralgödsel av den totala gödselanvändningen till 2030.*

Förslaget är inte oproblemiskt. Mineralgödsel går att styra mycket enklare än stallgödsel genom att kunna dra nytta av precisionsspridning, markkartering och visuellt gödningsbehov hos grödan. Eftersom stallgödsel inte är lika lätt att anpassa till behovet av gödsling riskerar det leda till ökad totalanvändning av gödsel och spridning av näringsämnen. Det skulle även kräva ett kraftigt ökat djurantal med okontrollerad ökning av utsläpp. Som förslaget är formulerat idag skulle det räcka med en ökning av stallgödsel för att andelen mineralgödsel ska minska. Frågan behöver utredas ytterligare för att kunna bedöma nettoeffekt. Därtill måste intentioner, slutsatser och åtgärder kopplade till övergödningsutredningen samköras med den strategiska planen och CAP. Det kommer krävas ekonomiska incitament i form av stöd för investeringar som minskar övergödning (Tex LOVA, mm.), kompetensutveckling och rådgivning (Greppa Näringen, etc) samt övriga ekonomiska ersättningar (areal).

Utredningens förslag: Öka arealen våtmarker till 2030 så att det motsvarar det behov som pekats ut i vattenförvaltningen.

Förbundet ställer sig positivt till ökade arealer våtmarker. Det behövs mer vatten i landskapet. Med tanke på de senaste somrarnas torka är det viktigt att dessa våtmarker även ska kunna användas för bevattning.

- *Ett generellt undantag från strandskyddet införs i 7 kap. 16 a § miljöbalken för våtmarker och dammar som har anlagts eller restaurerats med huvudsakligt syfte att minska näringsbelastningen på den lokala vattenmiljön.*

Förbundet instämmer i utredningens analys att nuvarande strandskyddsregler leder till att färre våtmarker anläggs. Även om det finns intresse och behov av att anlägga våtmarker så kan de besvär, i form av påverkan på markanvändning, som uppstår med strandskydd anses vara alltför omfattande. Utredningens resonemang kring hänsynstagande till de intressen som strandskyddsreglerna ska skydda känns krystat av den enkla anledningen att några sådana intressen inte finns innan våtmarken anläggs. I slutändan blir det därför en prioriteringsfråga mellan att främja anläggande av våtmarker och därmed uppfylla det behov som finns eller riskera att sådana våtmarker

överhuvudtaget inte anläggs pga av de begränsningar i markanvändningen som uppstår ifall våtmarken omfattas av strandskyddsregler.

Utredningen föreslår att undantaget endast ska omfatta våtmarker och dammar som har anlagts eller restaurerats i huvudsakligt syfte att minska näringsbelastningen på den lokala vattenmiljön samt att det även ska omfatta sådana våtmarker och dammar som har anlagts före lagändringen. Det är positivt att även tidigare anlagda våtmarker ska omfattas. Men, att begränsa undantaget enbart till våtmarker i syfte att minska näringsbelastningen riskerar leda till godtyckliga bedömningar av våtmarkens syfte och därmed skapa osäkerhet kring vad som gäller samt byråkrati. Även om en våtmark eller damm anläggs i annat syfte, t.ex. för att säkra tillgången på vatten till bevattning, så kommer den även att få en effekt på näringsbelastningen. Undantaget behöver därför omfatta alla former av anlagda våtmarker. Det skulle även möjliggöra ett administrativt minimum då det med dagens erfarenheter finns stor risk att frågan annars effektivt hindrar initiativ som annars skulle kunna ske.

- *Undantag från biotopskyddet införs i bilaga 1 till förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken för våtmarker och dammar som har anlagts eller restaurerats med huvudsakligt syfte att minska näringsbelastningen på den lokala vattenmiljön.*

Förbundet ställer sig positivt till förslaget.

- *Kustnära kommuner ska ange vilka vattenområden som är lämpliga för odling av blå fånggrödor i sina översiktsplaner.*

Detta ökar belastningen på kommunernas resurser. Förbundet anser att sådana utpekanden skulle kräva stor sakkunskap av kommunerna och att det i onödan skulle kunna begränsa entreprenörer som vill odla blå fånggrödor. Förbundet ställer sig negativt till förslaget.

- *Mer statliga pengar avsätts till LOVA åtgärder.*

Förbundet ställer sig positivt till förslaget.

- *Jordbruksverket fortsätter arbetet med att göra ersättningarna inom landsbygdsprogrammet resultatbaserade.*

Förbundet ställer sig positivt till resultatbaserade ersättningar men efterlyser konkreta förslag. För att få stort genomslag och många deltagare behöver ersättningsgilla åtgärder ha generella och administrativt enkla regler. Förslaget förefaller få den motsatta effekten.

- *Ett system för ekologisk kompensation för näringsläckage utreds specifikt med syfte att inrätta ett sådant system på ett sätt så att det kan byggas ut gradvis.*

Förslaget är intressant och värt att utreda vidare. Det kan även vara applicerbart för andra områden. Viktigt att markägare är väl representerade i en sådan utredning för att kunna bedöma konsekvenser av olika alternativ.

- *Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet ta fram underlag till nya bestämmelser om miljöhänsyn för hästhållare.*

Förbundet ser att det finns oklarheter gällande miljöhänsyn och hästhållning vilket motiverar fortsatt utredning. En rimlig utgångspunkt är att samma regler som gäller för hållning av övrig tamboskap även ska gälla hästhållningen.

- *Regeringen bör se till att reglerna om markavvattningsföretag utreds så att förfarandet kopplat till omprövning och avveckling av markavvattningsföretag kan förenklas.*

Förbundet ställer sig positivt till förslaget.

Sveriges Jordägareförbund

Anders Grahn
Generalsekreterare